

Rok 1989 očima Státní bezpečnosti - nálady ve společnosti

12.7.2024 - Milan Bárta | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

Neblaze proslulá Státní bezpečnost fungovala v komunistickém režimu nejen jako mocný nástroj totality v boji proti „vnitřnímu nepříteli“, ale také jako zdroj informací o náladách ve společnosti, jakýsi neoficiální průzkum veřejného mínění, určený pochopitelně pouze pro nejvyšší stranické a státní vedení. Hlášení, získaná především prostřednictvím agenturní sítě, tak odrážejí, byť zprostředkovaně, a ne vždy přesně, situaci panující v roce 1989, který vyvrcholil pádem totalitního režimu.

V čele zájmu přirozeně stály názory lidí na politickou linii, odraz mezinárodního vývoje či bezpečnostní politiky. Častým tématem byly také ekonomické obtíže, stagnující hospodářství a obavy ze zdražování základních potravin. Objevují se ale třeba i ekologická témata. Velmi často se ozývala kritika mezi oficiálními prohlášeními o přestavbě a realitou, která byla naprosto odlišná. Opakují se teze ve stylu „stále se hovoří, ale nedochází ke změnám“. Kriticky se začali ozývat i členové Komunistické strany Československa. Názory na činnost opozice se značně lišily, od podpory až po volání po tvrdých zákrocích.

V červenci si stranické špičky mohly počít například o tom, že ...

4. července 1989

Zdravotníci v Brně kritizovali nedostatek léčiv a zdravotnické techniky. Poukazovali přitom na špatnou kvalitu potravin i pitné vody, a s tím související zvyšující se počet případů rakoviny.

6. července 1989

V Českých závodech motocyklových (ČZM) ve Strakonici dělníci kritizovali výrobní program a projeví obavy z budoucího vývoje, poukazovali přitom na zastaralé výrobní zařízení a nezdavé pracovní prostředí. Podle nich přišel čas, „aby se už komunisté podívali pravdě do očí“. Tvrdili také, že by se českoslovenští představitelé měli v kapitalistických zemích učit, jak mají žít dělníci.

13. července 1989

Ve Výzkumném ústavu chovu skotu v Rapotíně bylo svoláno veřejné shromáždění zaměstnanců, které mělo odsoudit rezoluci Několik vět. Jednání se zvrhlo v nekontrolovanou diskusi a kritiku vedení. Po apelu vedoucího tajemníka základní organizace KSČ „co byste chtěli, vždyť nejsme v Africe“, dokonce většina přítomných odešla. Státní bezpečnost to označila za „důsledek nedostatečné přípravy“.

15. července 1989

Kolem 22. hodiny byl hlídkou Veřejné bezpečnosti Boskovice zjištěn na hřišti místní základní školy nápis tiskacími písmeny „Smrt komunistům“ v celkové délce 40 metrů. Napsaný byl úlomky cihel na živичném podkladě. Na místě byl nasazen služební pes, který ale pachovou stopu nevyhledal. Nápis byl příslušníky VB odstraněn.

20. července 1989

Soudce Krajského soudu v Bratislavě P. Vlček odmítl vstoupit do Komunistické strany Československa s tím, že strana ztrácí autoritu a současné vedení není schopné zajistit společnosti další perspektivy. Angažovat se prý bude raději jinde.

28. července 1989

Hlídky O-VB Metro zjistila „závadový“ nápis ve stanici metra Můstek v Praze. Jednalo se o čtyři nápisy velikosti přibližně 20 centimetrů napsané černou voskovou tužkou tiskacími písmeny na mramorovém obložení stěn: „Rudé právo lže“, „Charta 77“, „Ať žije CH77“ a „Podepište Několik vět“. Nápisy byly odstraněny. Ve stejný den se objevil v jiné stanici metra Muzeum vylepený leták zvoucí na shromáždění Nezávislého mírového sdružení dne 31. července na náměstí Míru v Praze.

Každá zpravodajská služba představuje důležitý zdroj informací. Také ministerstvo vnitra v komunistickém Československu – především prostřednictvím státobezpečnostních složek – podávalo stranickým i státním (v tomto pořadí) funkcionářům informace, které nemohli získat jinými cestami. V podstatě šlo o informování o potenciálních nebezpečích jak zpoza hranic, tak uvnitř státu, i o jakýsi monitoring veřejného mínění. K tomu, aby mohly být zpracovávány souhrnné zprávy, musel být v rámci resortu vybudován informační systém, který by zpracovával informace postupně od nejnižších organizačních složek po centrálu a zpět. Hlavní zdroj informací o situaci v Československu přicházel ze Státní bezpečnosti, a to prostřednictvím analytického odboru II. správy Sboru národní bezpečnosti (SNB). Ten soustřeďoval poznatky získané na centrální i regionální úrovni vlastní operativní činností, tajným sledováním, nasazováním operativní techniky a zejména prostřednictvím tajných spolupracovníků. Na počátku roku 1989 byly každodenně zpracovávány tzv. denní informace, shrnující nejdůležitější události ze státobezpečnostního hlediska.

Připravil MILAN BARTA

Foto Archiv bezpečnostních složek a sbírka Milana Barty

Související:

- První díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – Lidové milice do zbraně!
- Druhý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – brutální zákroky a 1400 zadržených
- Třetí díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – výbuch v Ústí nad Labem
- Čtvrtý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – soud s Václavem Havlem
- Pátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – výhrůžky bombami
- Šestý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – únos letadla
- Sedmý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – zpráva o bezpečnostní situaci ČSSR
- Osmý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – zásah proti Čs. helsinskému výboru
- Devátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – oslavy 1. máje
- Desátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – neúspěšný únos letadla
- Jedenáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – Václav Havel na koncertě Joan Baezové
- Dvanáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – petice Několik vět

<https://www.ustrcr.cz/rok-1989-ocima-statni-bezpecnosti-nalady-ve-spolecnosti>